

лу II в дни его визита в Хорватию; каталоги выставок, в которых воспроизведены отдельные глаголические фрагменты собрания И. Берчича: »*Discovering the glagolitic script of Croatia*. Zagreb 2000.«; »*Drei Schriften – drei Sprachen. Kroatische Schriftdenkmäler und Drucke durch Jahrhunderte*. Zagreb 2002.« и »*Trois ecritures – trois langues:*

pierres gravées, manuscrits anciens et publications croates à travers les siècles. Zagreb 2004.« и др.

Выставка вызвала большой интерес и привлекла значительное число посетителей.

СВЕТЛАНА О. ВЯЛОВА

DVIJE GLAGOLJIČNE PRINOVE U ZBIRCI RUKOPISA I STARIH KNJIGA NACIONALNE I SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE U ZAGREBU

Posredovanjem Münchenskoga antikvarijata »Slavica Verlag Dr. Anton Kovač & Südosteuropabuchhandel« na dražbi održanoj u tzv. »Part Seven: Bibles 1477 – 1739«, u Londonu 11. travnja 2006., na kojoj je prodana knjižnica »The Library of the Earls of Macclesfield removed from the Shirburn Castle«, Nacionalna i sveučilišna knjižnica otkupila je dvije knjige tiskane glagoljicom, Časoslov *Briviēli hirvacki* što ga je Nikola Brozić priredio i dao u ožujku 1561. tiskati u Veneciji kod unukâ Andree Torresana te primjerak protestantskoga katekizma *Katehismus. Edna malahna kniga, u koi esu vele potribni i prudni nauki i artikuli prave krstianske vere*, tiskana u Urachu, također 1561. godine.

Na prvim dvama listovima obiju knjiga utisnut je obiteljski grb grofova Macclesfield, koji su živjeli u dvorcu Shirburn, blizu Oxforda u Engleskoj. U obiteljskoj knjižnici steklo se do XVIII. st. oko 2300 primjeraka izuzetno rijetkih znanstvenih djela te djela

iz kozmetike s pozlatama, odnosno s obojenim ilustracijama. Knjižnicu su poslije raznijeli prekomorski i domaći sakupljači, a među knjigama iz te knjižnice svakako treba istaknuti sljedeće tiskovine: *De revolutionibus orbium coelestium* (Nürnberg, 1543.) Nikole Kopernika, *Naturalis historia* (Rim, 1470., na finome pergamentu) Plinija Starijega, zatim, *Somma di aritmetica geometrica proporzioni e proporzionalita* (Venecija, 1494.) Luce Pacioliја te 1. izdanje djela o klasifikaciji biljaka i životinja *Systema naturae* (Leiden, 1735.) Carla Linnéа.

Podsjetit ćemo se da je Vrbničanin Blaž Baromić (o. 1440. – o. 1505.), glagoljaški pisar i senjski kanonik, priredio rimokatolički časoslov i dao ga 13. ožujka 1493. u Mletcima tiskati glagoljicom, u tiskari Andree Torresana st. (1451. – 1529.), talijanskoga tiskara i nakladnika, koji je naslijedio tiskaru Nicolasa Jensonа te u Veneciji od 1479. do 1529. tiskao uglavnom djela grčkih i rimskih klasika, a od

1506. do 1515. tiskao je zajedno sa svojim zetom Aldom Manuzijom st. (o. 1449. – 1515.), također nakladnikom i tiskarom. Taj isti Torresano je 1527. tiskao i *Glagoljsku početnicu*. Sinovi pak Andree Torresana, Francesco i Frederico, nakon kraće stanke su 1533. obnovili rad u obiteljskoj tiskari, a u impresumu su se potpisivali kao »*haeredes Aldi Manutii Romani et Andreae Asulani soceri*«.

Omišaljski pak plovani i bilježnik Mikula Brozić (o. 1525. – o. 1585.), 68 godina poslije priredio je taj Baromićev časoslov, molitvene tekstove je još više pohrvatio te ga takova dao tiskati u istoj tiskari, doduše tada već kod Torresanovih unuka. Prijelom je potpuno isti i u Baromićevu i u Brozićevu časoslovu, i da nema ispravaka i nekih dodanih molitava, moglo bi se govoriti i o pretisku. Časoslov sadržava: *kalendar* (8 neoznačenih listova); *psalterij* (1r-64v), *temporal* (65r-284v, u Baromićevu časoslovu tekst završava na dnu lijevoga stupca, a desni stupac je prazan, kao i poledina lista), *sanktoral* (284r-456v + 3 neoznačena lista, kojih nema u Baromićevu časoslovu), *komunal* (457r-496v + 8 neoznačenih listova), *Canon Missae* (a-8) te razne molitve i blagoslove (9r-31v), a tiskan je dvostupačno, slovima crvene i crne boje, na 543 papirna lista promjera 15,5 x 10,5 cm. Na početku psalterija i temporala otisnut je isti latinični drvorezni inicijal B. Poznato je još petnaestak sačuvanih, što potpunih što nepotpunih primjeraka, u Beču, Petrogradu, Odesi, Oxfordu i Vatikanu, a jedan potpuni primjerak pohranjen je u Knjižnici HAZU-a te jedan nepotpuni u Franjevačkome samostanu »Košlju-

nu«. Na listu mmm8r otisnut je kolo fon glagoljicom i latinicom, odnosno crkvenoslavenskim hrvatske redakcije te latinskim jezikom: *Svršenje briviêli hirvack'ihъ stan'pani va Vneciъ po siniъ Zanъ Frančiska Torižani s velikimi korizioni i žuntu znova učineni po pre Mikuli Broziči plovani omišal'skomy miseca mar'ča · č · f · m · a ·* [1561.] te latinski: *Apud filios Gio: Francisci Turresani Venetiis mense Martio. M D LXI*, a na poledini lista donesen je i tiskarski znak, malo preinačeni znak njihova djeda (u kružnici se nalazi samo kula, bez slova A i križa).

Primjerak je uvezan u kartonsku ljepenku presvučenu tamnosmeđom kožom, rubovi i hrbat su pozlaćeni, na unutarnoj strani prednjih korica nalipljen je ekslibris s obiteljskim grbom grofova Macclesfield, čija deviza je bila »*Sapere aude*«, ispod grba je otisnuto: *South Library. Press mark, 163. 13. 22 Ent.^d in Catalogue (1860.)*, a na prvom prednaslovnome listu rukom je zabilježeno: *Psalterium, lingua Slavica, vel Breviarium Slavicum. Characteres Illyrico sive Serviano*.

U nekadašnjem samostanu sv. Amanda, u Urachu pokraj Tübingena, djelovala je od 1561. do 1565. tiskara pod nazivom »*Windische, Chrabatische und Cirulische Trukherey*«, a njezin rad financirali su, uglavnom, württemberški vojvoda Christoph (1519. – 1568.) i Hans Ungnad (1493. – 1564.), veliki župan varaždinski i zemaljski kapetan donjoaustrijskih zemalja. Knjige za tiskanje priređivali su Stipan Konzul (1521. – o. 1568.) i Anton Dalmatin († 1579.), zajedno sa svojim suradnicima Jurjem Cvečićem

(o. 1520. – 1585.) i Jurjem Juričićem († 1578.). U toj tiskari objelodanjeno je 30 vjerskih i bogoslužnih knjiga na hrvatskome jeziku, i to 14 (+1 probni list) glagoljicom, 9 ćirilicom i 6 latini-
com, k tomu i 6 knjiga na talijansko-
me jeziku, što su ih najvećim dijelom
preveli i priredili hrvatski suradnici
tiskare. Od oko 25.600 primjeraka hr-
vatskih knjiga do danas je sačuvano
oko 250 primjeraka. Među najznačaj-
nijim postignućima ove tiskare svaka-
ko je prvi cjeloviti tekst *Novoga zavje-
ta* što su ga »iz mnozihъ êzikov, v op-
čeni sadašn'i i razumni hrvacki êzik«
preveli i priredili Anton Dalmatin i Sti-
pan Konzul, zajedno sa svojim surad-
nicima, te tiskali 1562. i 1563., glago-
ljicom i hrvatskom ćirilicom. Tekst
Ivanova *Otkrivenja* u glagoljičnome
primjerku resi 26, a u ćiriličnome 27
prigodnih drvoreza.

Novonabavljeni primjerak tzv. ve-
ćega glagoljičnoga *Katekizma* uslijedio
je nakon tzv. maloga *Katekizma* od
kojega je danas sačuvano samo sedam
listova, a Primož Trubar (1508. –
1586.), slovenski protestantski teolog,
2. siječnja 1560. spomenuo ga je u
pismu caru Maksimilijanu II. (1527. –
1576.), »čim dobijemo glagoljska slo-
va, tiskat ćemo najprije samo kateki-
zam ili jednoga evanđelista«. Kao što
je i u naslovu navedeno, *Katekizam* je
složen »krozi Stipana Istriana s po-
moću dobrih Hrvatov sad naiprvo is-
tomačen«, sadržava potrebne i korisne
nauke i dijelove prave kršćanske vjere,
zatim kratko tumačenje *Vjerovanja* sv.
Atanazija te propovijed o kršćanskoj
vjeri *De Vocabulo Fidei* Matije Vla-
čića Ilirika (1520. – 1575.), a u svoj
kranjski *Katekizam* uvrstio ju je

Primož Trubar, pa je ona ovdje u
Katekizmu iznova na hrvatskom jeziku
donesena. *Katekizam* sadržava 56 pa-
pirnih listova promjera 15,2 x 9,9 cm,
a bio je tiskan u 2000 primjeraka. U
Zbirci rukopisa i starih knjiga već je
pohranjen jedan primjerak *Katekizma*,
što ga je ondašnjoj Kraljevskoj sveu-
čilišnoj knjižnici darovao ban Ivan
Mažuranić (1814. – 1890.), kako je to
i vlastoručno zabilježio u donjem dije-
lu prednaslovnoga lista: *Dar Kr. sveu-
čil. biblioteci u Zagrebu god. 1879 od
preuzv. g. bana Ivana Mažuranića*, a u
gornjem dijelu istoga lista nalazi se
ovalni zeleni žig »Kubasta & Voigt
*Buchhandlung & Antiquariat Wien.
Maximilianstrasse 2.*«, pa se pretpo-
stavlja da ga je ban Mažuranić i naba-
vio u tome bečkom antikvarijatu.

Katekizam je uvezan u tvrde kar-
tonske korice presvučene svijetlosme-
đom kožom, na izvanjskome dijelu
stražnjih korica utisnut je lik Primoža
Trubara, dočim je na unutarnoj strani
prednjih korica nalijepljen ekslibris s
obiteljskim grbom grofova Maccles-
field, a ispod njega je otisnuto: *South
Library. Press mark, 163. 13. 31 Ent.^d
in Catalogue (1860)*. Na praznome
prednaslovnome listu *katekizam* je
opisan na latinskome jeziku, a na po-
četku je zabilježeno: *Lingua Croatica
propriis characteribus expressa ...*«.

Nabavom tih dviju izuzetno vrijed-
nih knjiga Nacionalna i sveučilišna
knjižnica u Zagrebu, kao čuvarica hr-
vatske pisane riječi, nastavlja tako ispu-
njavati svoju zadaću i obvezu prikup-
ljanja i čuvanja djela svih autora koji
su svojim podrijetlom utkani u hrvat-
sku pisanu baštinu.

IVAN KOSIĆ